

zdejci dobim še enkrat toliko dobrega vina namesti čvička. Da se to zmirom izplača, lahko si vsak izračuni.

„To je že vse prav — bode me marsikdo zavrnil — al vendar sol slabemu vinu pomaga, zboljša ga“. Da to ne more biti, sem dokazal; ta prikazen more biti toraj le dozdevna, na videz, in to je tudi tako. Sol namreč zatopi ali zakrije kislino ravno tako kakor se kislina slabe pomaranče zatopi ali zakrije, ako se potrese s sladkorjem. Kisline vendar ostane pri vsem tem ravno toliko v vinu, kolikor je je bilo, alkohola (vinskoga cveta) pa tudi ne bode več. Da se s soljo stanovitnost nekoliko — odločno rečeno — le nekoliko povikša, tega ne moremo tajiti, po znanstvu pa vendar to nikakor izpričano ni; kar pa dandanes znanstvo ali véda ne izpriča, to je za „mačko“. Le dozdeva se, da sol razkroji jako majhen del droží, in zatega del postane vino tudi nekoliko reznejše, ker zgubi nekoliko mlaknosti. Na Virtemberškem solijo hruškovec sploh, pa le zato, da postane reznejši; stanovitnosti pri tem nimajo v mislih. Tudi jemljejo v ta namen le malo soli.

Konečno nastane vprašanje: kaj pa ima storiti oni, ki je svoje vino zasolil? — Druzega nič kakor to-le: ako hoče zasoljeno vino še za vino prodati, naj si kupi toliko družega dobrega vina, da bode, ako oboje (kupljeno in slano), skupaj zmeša, še prijetno vince dobil. Druzega pripomočka ni! Vinu primešana sol se nikakor ne dá iz vina vzeti, pa tudi se ne dá z nikakoršno snovjo neutralizirati. (Dal. prih.)

Dvanajst glavnih pravil umnega poljedelstva.

III.

Kako, kolikokrat, kako globoko in kedaj naj se orje?

Spisal Franjo Kuralt.

Marsikdo misli, da je že dober poljedelec, ako zná samo za plug držati, orje naj pa že kakor koli. Al jako se moti, ne vedé, da ima pravo oranje velik vpliv na rastlinsko rast. Važno je tedaj vprašanje: Kako naj se orje?

Pri dobrem oranji morajo biti vsi razori enako široki in enako globoki; neenakost razorov je velikokrat vzrok neenake rastlinske rasti. Brazde naj se delajo ozke, da jih lemež bolje odreže in plužna deska popolnoma obrne. Zatoraj naj se v lahki zemlji delajo po 9 palcev, v težki pa samo po 6 palcev široke.

Obračati se mora na zratniku njive, da živina zopet ne poteptá že obrnjene zemlje.

Na nagnjeni zemlji naj se orje počez, ne pa po dolgem; tako nalivi mnogo manj škode naredé, pa tudi živina toliko ne trpi.

Ako je njiva jako dolga, dobro je, da se v sredi postavijo znamenja, da se brazde potem morejo ravne delati.

Kraji obstojé ali samo iz štirih brazd: to so ozki, ali pa iz več brazd: to so široki kraji.

Ozki kraji naj se delajo na težki in nagnjeni zemlji; oni ob enem jezé derečo vodo. Tudi na jako plitvo obdelovani zemlji naj se narejajo ozki in visoki kraji. Drugače so pa zmirom boljši široki kraji, kajti skušnje nas učijo, 1) da se široki kraji lože orjejo in bolje obdelujejo, kakor pa ozki, 2) da se na širokih krajih vsa zemlja obdeluje in rastline stojé enakomerneje, 3) suho zemljo manj osušita solnce in zrak, ker ni toliko razorov, 4) pridelki so mnogo večji, 5) zemlja se lahko obdeluje z mašino; ž njo se mnogo zrnja in časa prihrani, zrnje se enakomirneje razdeli in boljše pokrije,

6) na širokih krajih se z brano in valjem boljše dela, 7) zrne pozimi in spomladi ne trpi toliko pred snegom in mrazom, 8) gnoj se boljše razdeli in lagljeje podorje, kakor pa na ozkih krajih.

Kolikokrat naj se orje? — To je odvisno od lastnosti zemlje, od pridelkov, kateri so poprej na njej rastle, in od rastlin, ktere kmetovalec hoče zdaj sejati ali pa saditi. Zeló važno je tedaj vedeti to, kako morajo rastline pri setvi druga za drugo slediti.

Zmirom se morajo taki pridelki drug za drugim sejati, da je vsak od poprejšnjega kolikor mogoče različen, in da prejšnji že ob enem zemljo pripravlja prihodnjemu. Ravno tako mora se paziti na čas rasti, kajti čem preje ena rastlina svojo rast dovrši, tem lagljeje in tem boljše se more zemlja za drugo rastlino pripraviti.

Rahle in čiste zemlje ni treba tolikokrat preoravati, kakor pa težko in plevelnato; ravno tako tudi one tolikokrat ne, na kateri je rastla okopovina (koruza, krompir), kakor pa ono, na kateri so rastla žita.

Za vsako novo setev mora se tudi na novo orati in po slamnatih rastlinah treba je to celó dvakrat ali pa trikrat, kajti one zapusté zemljo trdo in nečisto. Najbolj potreba je težko ilovičasto zemljo preorati, dočim že samo na sebi rahle zemlje ni dobro prevečkrat preobračati, ker se spomladi prehitro posuši, in pridelek zmajša. V obče je bolje, da zemlja ni preveč smljeta in v prah spremenjena, ker bolj na debelo obdelovana zemlja se lagljeje segreje, zrak, kiselik, kakor tudi svetloba lagljeje pridejo do zrna, kar je zeló potrebno takrat, kedar poganja kal. Tudi gnoj se popred razkroji, raslinske korenine imajo več podpore kakor pa v preveč smljeti zemlji, ki jo lahko veter odnaša.

(Dalje prihodnjič.)

Besedica o rakah.

V kratkem bodo meseci pri kraji, kateri v latinskih svojih imenih črko „r“ imajo, o katerih starodavni latinski pregovor pravi: „Mensibus eratis caneros non comedatis“. V slovenskem jeziku se ta pregovor glasi:

V mescih, kateri črko „r“ imajo,
Raki sploh le mal' veljajo.

Ti meseci po latinskih imenih so: januarij, februarij, marcij, april, september, oktober, november, december.

Ker je moj namen o rakah govoriti, hočem njihovo lastnost, njih življenje, njih pleme in njih veljavnost nekoliko opisati.

Rak, ako se pomladanski čas približa, svoje zimsko stanovanje zapustí, in posebno v temnih oblačnih nočéh v vodi in na bližnjih tratah na pašo hodi.

Akoravno so njegov živež večidel vodna zelišča, in ako more s svojim orožjem, to je, s ščipalnicama povodne tovarše, to je, ribe in kapše zasačiti, tudi teh ne zaničuje, vendar po spremenu letnih časov posebno po črvih, žabah in polžih hrepení; samo v hudi sili se rak mrčesa v vodi loti.

Imenitnost rakov se je sedanji čas tako povikšala, da pri vsaki bolji pojediní raki na mizo pridejo. Zato se je njih cena tudi zeló spremenila. Pred 20 leti je rak, črevelj dolg z raztegnjenimi ščipalnicama 2 do 3 krajc. star. denarja veljal, sedaj veljá rak z omenjeno dolgotjo 15 do 30, celó 40 soldov sedanjega denarja.

Razpošiljanje rakov po vsi avstrijski deželi je od leta do leta večé, tedaj ako številko v enem letu iz kranjske dežele razposlanih rakov na 150.000 do 200.000 postavim, gotovo ne sežem čez mejo resnice.

Pri tako velikanski vsakoletni izvozní ni dvomiti,

da bodo raki v kratkem času sploh pokončani, ker za njihovo rejo in varovanje nihče ne skrbi.

Temu bi se moglo le v okom priti, ako bi posestniki vodá svojim najemnikom ostro zaukazali, da rake pod 4 palce životne dolgosti zopet v vodo spustijo.

Druga zanikernost je ta, da ribiči, kakor je žalibog znano, tudi rake, ki imajo še jajca pod repom, lovijo, in jim, da jih prodajo, skrivaj jajčica odtrgajo. Tako ravnanje je nečloveško in ribičem v očitno lastno škodo.

Na Kranjskem je dvoje plemen rakov. V prvo pleme spadajo raki, kateri se koščaki imenujejo, in ki dosežejo do 4 palce dolgosti; v bistrih potokih prebivajo, imajo trde luščine, a ne posebnega okusa, toraj jih ljudstvo večidel samo za rakovo juho rabi. Drugo pleme rakov so oni, ki se imenujejo žlahniki ali jelševci; raki te baže so iz vode Krke na Dolenskem posebno čislani, da-siravno so raki iz vode Ljubljane in Gradašice krškim ne samo enaki, ampak iz Gradašice še boljši.

To je resnica, po izreku najimenitnejših pisateljev ribiških potrjena; oni pravijo, da so raki najboljši iz takih vodá, ktere so z jelšami obdane, ako njih korenine v vodo sežejo, pod katerimi raki radi prebivajo.

Znano je, da na krajih Krke je malo, na krajih Gradašice pa mnogo jelš, toraj morajo raki iz Gradašice bolji biti od krških.

Akoravno se ni nadjati, da bode nova ribiška postava, ktera tudi rake zadeva, v prihodnjem deželnem zboru obravnavana, bilo bi vendar treba, da bi županstvo ljubljanskega mesta svojim služabnikom, katerim je pregled ribjega trga izročilo, ostro zapovedalo, vsled še veljavne stare ribiške postave paziti na to, da se žlahne ribe, namreč sulci pod enim, ščuke pod pol, postrvi in lipanji pod četrť funta, raki pod 4 palce životne dolgosti, posebno pa gori omenjene žlahne ribe ob drstvi, ktera čas od listopada do sušca obsega, na trgu ne bi prodajale.

Po tej poti samo bilo bi mogoče sicer gotovo pokončanje rib in rakov odvrniti, dohodke ribičev za prihodnji čas povikšati, in takim rodovinam, katerim post še kaj veljá, z ribami in raki postne dneve olajšati.

R. Kastelec.

Na hvalo ruskemu lanu.

Iz Zalegaloga.

Ker „Novice“ v 9. listu naznanjajo, naj se zadnji čas do konca sušca oglasi, kdor želi dobiti semena pravega ruskega lanú, zato prosim, naj mi dovolijo malo prostora, da priporočam kmetom, ki lan sejejo, preskrbeti se s tem semenom.

Jaz ne priporočam imenovanega semena po besedah družih, ampak priporočam ga po lastnem prepričanju.

Bili smo lansko leto tudi pri nas tako srečni, da smo dobili od slavne kmetijske družbe ljubljanske tudi v našo vas en mernik imenovanega semena, ki se je tako dobro obneslo, da se po pravici reče, da prinese še enkrat toliko dobička, kakor naš domači navadni lan. Zato zdaj, ko so drugi kmetje dobiček ruskega lanú z lastnimi očmi videli, želijo si vsi, ki lan sejejo, le tega lanú dobiti.

Ker tedaj naša, velike hvale vredna kmetijska družba prijazno roko k napredku kmetijstva ponuja, zato kmetje na noge! Oskrbite si imenovanega semena; ne boste se kesali!*) Da na naši zemlji rigajski (rusovski) lan se dobro sponaša, prepričali se boste sami.

M. Kalan, učitelj.

*) Kdor ga želi, naj se podviza, da prekasno ne pride.

Vred.

Čuda obrtnije in rokodelstva.

Koliko vrednost more obrtnija dati stvari, sami po sebi malovredni, kaže nam, na priliko, kos železa.

Kovaško železo, samo po sebi vredno 10 gld., predelano v podkve je vredno 20 gold., v kline navadnih nožev 360 gold., v šivanke 710 gold., v kline peresnih nožev 650 gold., v peresa ur 500.000 gold.

Vlito železo, samo po sebi vredno 10 gold., predelano v navadne stvari 40 gold., v lepoticje 450 gold., v vratne verižice 13.860 gold., v gumbice pri srajcah 58.260 gold.

Gospodar v rezitev!

Zložil Blaž Pernišek.

Solnce vže gorkeje síje,
Nego je sijalo prej,
Sneg nižave več ne krije,
Mraz razsaja le drugej.

Z Bogom, hišno mi poslopje!
Klič nas narava vèn,
Prosti so ledú zdaj potje,
Staro, mlado, vse na den!

Hlapci, dekle, zdaj na noge!
Zdaj je spet živjenja čas,
Vinjake le brzo v roke,
Trta vabi v nograd nas.

Če koga sušiti jame —
Trto reže pa zvestó —
Bučo z vinom naj kar vzame,
Vsaj je v sodu še mokró!

Znanstvene stvari.

Poročilo

o XXIV. skupščini Matičinega odbora

7. marcija 1872.

(Konec.)

3. Tajnik bere poročilo odseka, kateri je bil pri obnem zboru izvoljen, da pregleda, presodi ter potrdi račun preteklega društvenega leta. Glasí se tako-le:

Omenjeni račun smo pregledali, in kakor kaže priložena korektura, konečni imetek za 8 soldov povikšali.

Dobro bi bilo, da bi se v prihodnjič naredil tudi „inventar.“

Konečno g. blagajniku za veliki njegov trud izrekamo prisrčno zahvalo s prošnjo, naj bi se gotovina nalagala v eskomptni banki, kjer nese 5% obresti“.

Po resnem pretresovanji poslednjega nasveta sklne odbor, da se bode Matična gotovina odslé na bukvice*) s „cheques“**) s 5—6% vlagala v podružnici štajarske

4. Prično se volitve.

*) Te bukvice so podobne hranilničnim bukvicam; va-nje se zapisuje, kdo, kedaj in koliko vloží, kedaj in koliko vzame iz posojila ali obresti. Obresti se 30. junija in 31. decembra izračunijo ter se štejejo za nalogo, ako si jih posojevalec ne dá izplačati.

Vred.

**) Z omenjenimi bukvicami pa posojevalec dobi še eno bukvice ali prav za prav 50 v bukvice zvezanih menjic; kedar hoče kaj vloženega denarja vzeti iz banke, napiše eno menjico z dotičnim zneskom, jo iz bukvic odreže ter izročí banki, in ta mu izplača napisani znesek. Te mejnice se imenujejo „cheques“ (izgovarjaj „šek“).

*